

[Fraenkel.]

Klima og mangfoldige andre Forhold er, men de maa stadig udvides, og det gør, at der overfor ethvert Samfund i Vækst ligger en ganske bestemt Opgave, nemlig den: *at skaffe stadig mere til et stigende Folketal med stigende Fornødenheder.* En uhyre Opgave.

Hvorledes har Menneskene hidindtil løst denne Opgave? De har kun kunnet løse den paa en eneste bestemt Maade, nemlig ved stadig at gaa fra ekstensivere Driftsformer og over til intensivere Driftsformer. Saaledes har de gjort hele vor Kulturperiode igennem. De er begyndt i Landbruget med Nomadadrift, de er gaaet videre til en ganske primitiv Drift, beroende paa Kvæghold, de er gaaet videre til en Trevangsdrift, de er gaaet videre til Veksel-driften, som vi nu kender den, Mælkeridriften, Havedriften o. s. v. Hele Tiden intensivere Drift. Og akkurat det samme findes, som jeg ikke behøver nærmere at paapege, i alle Byerhvervene. Men der er en meget stor Forskel i de Virkninger, som nu denne Overgang til stadig intensivere Driftsformer har i Landbruget og i Byerhvervene. I Landbruget er det nemlig saa lykkeligt for Samfundet, at den intensive Drift her virker til en Decentralisering, til en Udstykning. I Byerhvervene virker den modsat, til en Centralisering — stadig stærkere og stærkere.

Naar jeg nu har sagt det, og hvis det er forstaaeligt, vil ærede Medlemmer ogsaa forstaa, at de koncentrerede Bedrifter er paa ingen mulig Maade noget nyt, saa lidt er det noget nyt, at man Trin for Trin er gaaet netop den Vej, og har været nødt til at gaa den. Paa Grund af den Grundlov, der ligger bag ved den hele økonomiske Udvikling, har man været nødt til at gaa den lige fra vor Kulturperiodes Begyndelse til i Dag. Det ny, der kommer frem her, det er, at denne Udvikling i vor Tid, som er en Gennembruddets Tid — det er netop Grunden til hele den Forvirring, som vi finder: man forstaaer ikke Tiden, for der foregaar et Gennembrud af nyt paa saa mange Omraader, men først og fremmest paa det økonomiske Omraade —, at denne Udvikling sker forholdsvist hurtigt lige i Øjeblikket, som er et Gemmenbrudsøjeblik, og at det sker i saa kolossale Former, i saa ganske enorme Former.

Her bliver jeg nødt til, idet jeg skal gøre et Par Angivelser, der supplerer, hvad jeg sagde i Gaar, i nogen Grad at imødekomme Kravet om, at man skal kunne opgive Eksempler her fra Landet. Naturligvis skal man kunne opgive Eksempler,

og naturligvis kan man ogsaa det, uagtet det er meget vanskeligt, for det er netop en af Farerne ved denne Foretæelse, at den skjuler sig i høj Grad. Men lad mig nævne nogle Eksempler andetsteds fra. I 1901 dannedes i United States den store Steel Corporation, den dannedes paa 1 100 000 000 Dollars, den beskæftigede 180 000 Arbejdere. I 1925 virkede I. D. Rockefellers Standard Oil Trust paa en Kapital af 4 Milliarder Dollars. Det store Morgan Foretagende hvilede paa 22 $\frac{1}{4}$ Milliard Dollars, det vil sige en Femtedel af Unites States Formue. Den store S sammenslutning af Automobilfabrikker, General Motors, stod i 1928 paa en Kapital af 570 Millioner Dollars, og dens Bruttoindtægt beløb sig til 1460 Millioner Dollars. I 1926 dannedes i Tyskland De forenede Staalværker, det stod paa 800 Mill. Mark, og Imperial Chemical Industry der var startet af den for nylig afdøde Mr. Mond, var et Foretagende, der stod paa 800 Mill. svenske Kroner.

Der er Grund for os til at tænke paa Dannelsen af den europæiske Margarine- og Olieunion; dèr er f. Eks. noget, hvor man passende kunde tage Eksempel fra. Jeg ved meget godt, hvad der vil blive svaret, for jeg har selv undersøgt denne Sag, men det skal jeg forbigaa. Denne store Institution behersker navnlig det europæiske Margarine-marked og øver afgørende Indflydelse paa Markedet for Produktets Raastoffer, navnlig Olien. Dens Hovedvirksomhed ligger i Holland og England, men desuden ejer den 20 Fabrikker i Tyskland, der fremstiller 75 pCt. af dette Lands Margarineproduktion, og den er interesseret i Anlæg og Salg i Sverige, Norge, Danmark, Belgien, Frankrig, Czekoslovakiet, Østrig, Ungarn og hollandsk Indien.

I England ejer Unionen en lang Række Udsalgssteder, det er de saakaldte multiple shops, som ogsaa spiller en Rolle for vort Salg, som f. Eks. Home and Colonial Stores, Maypole Dairy Stores, hver med 1000 Udsalg England over; et andet Selskab, Meadow Dairy, har 900 Udsalg England over, og Lipton Ltd. har 450.

Endelig er der den store Kreuger-Koncern i Sverige — det er dog i Nærheden af os —, hvis Børsværdi i 1929 blev anslaaet til 2615,7 Mill. sv. Kr. Dens Egenkapital er 1409,8 Mill. sv. Kr.; den omfattede i 1927 150 Fabrikker i 35 Lande med i alt 60 000 Arbejdere.

For at karakterisere Bevægelsen i dette skal jeg læse nogle Angivelser op. I U. S. producerede i 1914 kun 2 $\frac{1}{2}$ pCt. af Landets Produktionsfirmaer hver for